

CİLT 10, SAYI 3, MART 1982

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) MART 1982

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü :

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı Ali Kaçman**

Yazı İşleri Müdürü :

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri Ertuğrul İhsan Özol**

**Adres : Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9
Elmadağ - İstanbul**

Telefon : 46 24 12

**Görüş'teki yazılar, kaynak olarak, TÜSİAD -
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.**

Basıldığı Yer : Nurtan Matbaası - İstanbul

Tel. : 22 73 27 26 46 35

Bu Sayıda

| | |
|--|----|
| KİT'lerin Gerçek Yüğü | 4 |
| 24 Ocak 1980 Kararlarından Sonra İç Tica- ret Hadleri Nasıl Deđiřti | 7 |
| Faizler Niçin Yüksek | 10 |
| Uluslararası Müteahhit Hizmetlerinde Güç- lü Bir Ülke : Hollanda | 13 |
| Nijerya'ya İhracat Mümkün mü? | 15 |
| İşçi Yatırımları | 17 |
| Enerji Kaynağı Olarak Taşkömürü | 20 |
| Dünyamızın Geleceđi | 24 |
| Bankaların Reeskont Olanakları | 28 |
| OECD Ülkelerinde ve Türkiye'de Tüketici Fiyatları | 31 |

KİT'lerin Gerçek Yüğü

KİT'lerin Türk ekonomisinde önemli bir rol oynadığı ve KİT'lerin olmadığı bir Türk ekonomisinin düşünülmesinin güç olduğu ileri sürülmektedir. Ne varki, KİT'lerin ekonomiye gerçek katkısı veya yükünün gerçek boyutları ve özel sektöre oranla verimlilik dereceleri hala tartışılmaktadır. Biz bu tartışmayı halletmekten ziyade bu konuda düşünülenlere yardım amacıyla bazı hususları vurgulamak istiyoruz.

- Devlet bütçesiyle kendilerine sağlanan yardımlar için KİT'ler herhangi bir faiz ödemezler. Faiz hesaplanmamasının nedeni devletin kendi kendine faiz tahakkuk ettirmesi için makul bir sebep olmadığının düşünülmesidir. Bu bakımdan bir özel sektör girişimi ile Kamu girişimi karşılaştırıldığında özel sektörün maliyeti sırf piyasa

faizleri dolayısıyla % 50-70 oranında daha yüksek olması gerekir.

- Buna karşılık Kamu girişimlerinde genellikle vergi ziyayı bahis konusu değildir, KİT'in devletten vergi saklamasının bir mantığı olmadığı söylenir.
- Diğer taraftan, Kamu girişimleri, aynı işleri yapan personeline, özel girişimlerde çalışanlara nazaran genellikle daha az ücret öder, buna karşılık aynı işler için gereksiz olarak daha fazla personel kullanır.
- Özel girişimciler tahvil çıkararak borçlanabilmelerine karşılık KİT'ler (Emlak ve Kredi Bankası hariç) bu olanaklardan mahrumdurlar. Hisse senedi satışı yolu ile finansman sağlama konusunda da aynı öneri yapılabilir.
- Kuruluş kanunlarında KİT'lere kendi iştiغال sahalarında bazı hallerde ithal veya satış monopolu verilerek aşırı kâr sağlamaları olanağı verilmiştir. Bu durum özel girişimcilerinin faaliyet sahasını daraltan bir uygulamadır ve özel sektörde örneği yoktur. Yani özel sektör bu sahada üvey evlat işlemi görür.

Bütün bu uygulamalar ülkemizde Kamu girişimleri ile özel girişimler arasında bir paralellik ve eşitlik sağlanması zorunluluğunu göstermektedir. Siyasi ve idari değişiklikler KİT tiplerine çeşitli değişiklikler getirmiş ve bunların değil özel girişimlerle kendi aralarında bile kâr ve verimlilik

açılırlarından mukayese olanakları kalma-
mıştır. Bu bakımdan, özel girişimleri KİT-
leřtiremeyeceđimize göre KİT'leri özel sek-
tür giriřimlerine yaklařtırmak için;

- KİT'leri mali açıdan bütçe deşteği ve TCMB reeskontu olmadan yaşar hale ge-
tirmek,
- KİT'lerin bütün sermaye ve cari iřlemleri-
ni piyasa süzgecinden geçirmek,
- KİT yöneticilerine fiyat ve pazarlama ko-
nusunda bağımsızlık tanımak,
- Piyasa kořulları içinde yařama gücünü
göstermeyen KİT'leri tasfiye etmek bilim
ve mantık geređidir.

lke kaynaklarının daha rasyonel kullanıl-
ması herkesin yararınadır. Bu yapılabilir-
se ek dış yardım almadan dahi milli gelir
kendiliđinden yükselir, tüm vergileri azalt-
ma olanağı doğar, enflasyon hızı azalır,
KİT'lerde çalışan memur ve işçilere de
daha fazla ücret ödemek mümkün olur.

24 Ocak 1980 Kararlarından Sonra İç Ticaret Hadleri Nasıl Deđiřti?

İç ticaret hadleri gıda maddeleri fiyatları ile sanayi hammaddeleri ve yarı mamul fiyatlarının karşılaştırmasına imkân veren bir orandır. 1963 yılı fiyatlarını baz olarak alan iç ticaret hadleri (Fg/Fs) gıda maddeleri fiyat endeksinin, sanayi hammaddeleri ve yarı mamul fiyat endeksine bölünmesiyle bulunmaktadır. 24 Ocak kararları alınmadan önce iç ticaret hadleri 71.1 idi.

1963 - 1979 döneminin 16 yılı zarfında, gıda maddelerinin yaklaşık olarak 15 kat, sanayi ham madde ve yarı mamullerin fiyatları 21 kat yükselmiştir. Bu suretle, iç ticaret hadleri gıda maddeleri fiyatları aleyhinde gelişmiş ve 71.1'e inmiştir.

24 Ocak 1980 kararlarını izleyen ilk altı ayda, iç ticaret hadleri, gıda maddeleri fiyatlarının aleyhinde seyretmiş, Temmuz 1980'de iç ticaret hadleri gerileyerek 65.5'e kadar gerilemiştir.

Temmuz 1980 ile Şubat 1981 arasında gıda maddeleri fiyatları lehine de sürekli bir yükselme gerçekleşmiş, Şubat 1981'de iç ticaret hadleri 82.5'e kadar yükselmiştir. 1981 yılının ilk beş ayında fazla bir değişim göstermeyen iç ticaret hadleri, yılın ikinci yarısından itibaren düşüş göstermiştir. Bu oran en düşük Ağustos ayında 70.1 ile görülmüştür. Yılın son üç ayında ise iç ticaret hadleri, artış kaydetmesine rağmen, 24 Ocak 1980 kararlarından önceki duruma kadar dönmüş bulunmaktadır.

İÇ TİCARET HADLERİ (1963=100)

| | Gıda | Sanayi | F. gıda/F. san. |
|-----------|-----------|---------------|-----------------|
| | Maddeleri | Hammadde | |
| | Fiyat | ve Yarı Mamul | |
| | Endeksi | Ham. Mad. | |
| | | Fiyat Endeksi | |
| Ocak 1980 | 1494.9 | 2103.1 | 71.1 |
| Şubat | 1861.6 | 2837.5 | 65.6 |
| Mart | 1999.7 | 2871.1 | 69.6 |
| Nisan | 1991.8 | 3103.9 | 64.2 |
| Mayıs | 2082.1 | 3142.3 | 66.3 |
| Haziran | 2144.3 | 3210.6 | 66.8 |
| Temmuz | 2131.4 | 3254.1 | 65.5 |
| Ağustos | 2197.2 | 3248.9 | 67.6 |
| Eylül | 2326.4 | 3272.5 | 71.1 |
| Ekim | 2526.1 | 3448.7 | 73.2 |
| Kasım | 2627.3 | 3567.8 | 73.6 |
| Aralık | 2768.3 | 3576.6 | 77.4 |
| Ocak 1981 | 2938.6 | 3665.7 | 80.2 |
| Şubat | 3041.2 | 3686.9 | 82.5 |
| Mart | 2988.1 | 3704.2 | 80.7 |
| Nisan | 2939.9 | 3715.6 | 79.1 |
| Mayıs | 3005.6 | 3793.6 | 79.2 |
| Haziran | 3094.6 | 4208.5 | 73.5 |
| Temmuz | 3064.2 | 4273.5 | 71.7 |
| Ağustos | 3066.1 | 4374.6 | 70.1 |
| Eylül | 3161.6 | 4494.9 | 70.3 |
| Ekim | 3240.4 | 4522.2 | 71.7 |
| Kasım | 3330.6 | 4568.7 | 72.9 |
| Aralık | 3395.9 | 4630.4 | 73.3 |

Faizler

Niçin Yüksek?

1981 yılında toplam mevduatta ve mevduat bankaları kredilerinde önemli gelişmeler olmuştur. 15 Ocak 1982 tarihinde 12 aylık mevduat artışı % 96'ya yükselirken, Mevduat Bankaları kredileri % 108.3 oranında artmıştır. 1981 yılında kredi pahalı olduğu halde boldu. Kredinin pahalı oluşunu bankaların işleyişinde ve kamu otoritelerinin faizin teşekkülü ile ilgili kararlarında aramak lazımdır. Bankaların rasyonel ve kârlı çalışmayan çok sayıda şubeye sahip olmaları ve fazla personel istihdam etmeleri birim başına kredi maliyetini arttırmıştır. OECD ülkeleri bankacılığı ile karşılaştırıldığında bankalarımızın birim maliyetinin iki misli yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Kamu düzenlemeleri de mevduat net faizi ile kredi faizi arasındaki farkın yüksek olmasına neden olmuşlardır. Mevduat faizinden % 25 gelir vergisi stopajı kesilmesi, Merkez Bankasına yatırılan % 30 - 35 oranındaki munzam karşılıklarına % 25 - 26 gibi düşük bir faiz ödenmesi, % 10 ile 15 arasında değişen dispo­nibilite oranları kredi maliyetini arttırmaktadır. Ayrıca, gider vergisi oranı da yüksek tutulmaktadır. Bu nedenle 6 ay vadeli ya­tan 100 liralık mevduat altıncı ayın sonunda 18.75 lira getirirken, aynı 100 lira kredi olarak verilirse bankaya 375 lira getirmektedir. Bu büyük fark bankanın aracılık fonksiyonuna ters düşmektedir.

Bu koşullar mevduat sahiplerinin bankalar kesiminden uzaklaşmaları ve aracı kullanmadan kredi ihtiyacında olanlara doğrudan kredi vermelerine neden olabilir. Mevduat sahipleri bankacılık dışında başka mali aracı kuruluşları da yeğleyebilirler. Mevduat sahiplerinin buldukları aracılardan bazıları güvenilir olmadığı ve ana paralarını da tehlikeye girdiği burada anımsanmalıdır.

MEVDUAT GELİŞMELERİ

(Milyar TL.)

| | 16.1.1981 | 15.1.1982 | % |
|------------------------------|-----------|-----------|-------|
| I) Tasarruf Mevduatı | 376.9 | 840.9 | 123.1 |
| A. Vadeli Mevduat | 193.8 | 631.6 | 225.9 |
| — Vadeli Tas. Mev. | 171.2 | 478.3 | 179.4 |
| — Mevduat Sertifikası | 22.6 | 153.3 | 578.3 |
| B. Vadesiz Mevduat | 183.1 | 209.3 | 14.3 |
| II) Vadesiz Ticari Mevduat | 239.5 | 348.0 | 45.3 |
| III) Diğer Mevduat | 81.8 | 179.7 | 119.7 |
| Toplam Mevduat | 698.2 | 1368.6 | 96.0 |
| Kamu Mevduatı Bankası | 259.3 | 495.4 | 91.0 |
| 8 Büyük Özel Mevduat Bankası | 424.6 | 846.2 | 99.3 |
| Diğer Özel Mevduat Bankaları | 13.2 | 48.3 | 265.9 |
| Yabancı Mevduat Bankaları | 14.3 | 27.0 | 88.8 |

KREDİ GELİŞMELERİ

(Milyar TL.)

| | | | |
|---------------------------------------|-------|--------|-------|
| I) Tüm Banka Kredileri | 830.1 | 1558.5 | 87.7 |
| A. Mevduat Bankaları | 665.3 | 1385.5 | 108.3 |
| — Kamu Mevduat Ban. | 352.7 | 713.5 | 102.3 |
| — 8 Büyük Özel Mev. Ban. | 287.7 | 603.5 | 109.8 |
| — Diğer Özel Mev. Ban. | 10.3 | 45.8 | 344.7 |
| — Yabancı Mev. Ban. | 14.6 | 22.8 | 56.2 |
| B. Kalkınma ve Yat. Ban. | 164.8 | 203.0 | 23.2 |
| — DYB | 121.2 | 137.3 | 13.3 |
| — Diğer | 43.6 | 65.7 | 50.7 |
| II) Merkez Bankası Doğrudan Kredileri | 367.0 | 463.7 | 26.3 |

Uluslararası Müteahhitlik Hizmetlerinde Güçlü Bir Ülke: Hollanda

Türk müteahhitlerinin yabancı ülkelerde son yıllarda giderek artan bir başarı sağlarken, diğer bazı ülkelerin de ve bunların arasında Hollanda'nın da aynı konularda faaliyet gösterip başarılı olduğu görülmektedir.

Nitekim son yıl içinde ödemeler bilançosunun hizmetler sektöründe görülen fazlalık tamamen müteahhitlik sektöründen kaynaklanmaktadır. 1974 yılında ödemeler dengesinde 450 milyon florinlik fazlalığın temelinde aynı yıl için gerçekleşmiş olan 588 milyon florinlik dış müteahhitlik hizmetleri yatmaktadır. 1980 yılında ise ödemeler dengesindeki hizmetler sektörü fazlalığı 1.041 milyon florin ve müteahhitlik hizmetleri toplam geliri ise 1.147 milyon florin olmuştur.

(1 dolar = 2.63 florin). Hollandalı müteahhitlerin dış ülkelerde bir çok şirketler kurmuş oldukları da gözönünde bulundurulacak olursa kazanılan paranın tümü Hollanda'ya gelmediği de kolayca anlaşılacaktır.

Hollanda'lı müteahhitler genellikle üç alanda faaliyette bulunmaktadır; konut ve büro binaları inşaatı, alt yapı inşaatları ve Hollanda'lı müteahhitlerin geleneksel olarak güçlü oldukları liman ve kanal inşaatları. Bu tür çalışmalarda Hollanda'lılar özellikle kazıma işlemlerinde başarılı olmaktadır.

25 kadar Hollanda'lı müteahhit firmasının dışarıda iş yaptığı saptanmıştır. Bunlar genellikle büyük gruplar olup yerli veya yabancı başka müteahhitlerle işbirliği içinde bulunmaktadır.

Dışarıda çalışan firmaların hemen tümü «Yurt Dışında Çalışan Hollanda'lı Müteahhitler Derneği» mensubudurlar. Derneğin kısa adı NABU'dur. NABU üyeleri 1980 yılında kendi ülkelerinin dışında 7300 milyon florinlik bir ciro sağlamışlardır'ki, bu da, toplam cironun % 20'sini ifade etmektedir. Başka bir deyimle İnşaat müteahhitleri için Hollanda halen büyük bir pazar olarak tanımlanabilir.

1981 yılında Hollanda'lı müteahhitler 50 ülkede 168 proje üzerinde çalışmakta idi. Projelerin % 70'ni Avrupa dışında olduğu belirtilmektedir.

Nijerya'ya İhracat Mümkmün mü?

Dünyanın 10 büyük petrol üreticisi arasında yer alan Nijerya'da son 15 yılda yaklaşık % 7'lik bir büyüme görülmüştür. 1980 - 1982 döneminde büyüme hızının % 5.5 civarında olması bekleniyor.

Nijerya'da son yıllarda tarım bunalımı söz konusudur. Petrol bulunmadan önce Nijerya nüfusunun % 65'i tarım keşiminde çalışır, tarım ürünleri ihracat gelirlerinin % 60'ını oluştururdu. Petrol faaliyetleri tarımda çalışan halkı kente çekip tarım alanında işgücü kıtlığı yaratmış bulunuyor. Evvelce tarım ürünleri ihracatı yapan Nijerya bugün yiyecek maddeleri ithal etmek zorunda. 1975'den sonra yiyecek maddelerindeki suni darlığın sonucu gıda fiyatları asgari ücretlerin üstüne çıkmış, başkent Lagos dünyanın en pahalı kenti ilân edilmiştir. Lagos bölgesi için enflasyon

% 30.4 civarındadır. 1980 yılında gıda maddeleri fiyatları % 41.5 artış göstermiştir. Nijerya, tahıl, pirinç, balık, et, çay, şeker, salça, süt, zeytinyağı ve yağ ihtiyaçlarını ithalatla gidermek zorunda olan bir ülkedir.

Nijerya ağır sanayi kollarında sanayileşmiş, ülkeler, özellikle, Almanya, Fransa, Rusya ve Japon firmaları pazarları büyük ölçüde ele geçirmek üzeredirler.

Nijerya'daki sanayi yatırımları ileri teknolojiyi gerektirmeyen imalât sanayinde toplanmıştır. Nijerya imalât sanayii önümüzdeki 5 yıl içinde yılda 12 milyar ABD doları değerinde yatırım yapacaktır.

Nijerya'da kurulacak ortaklıklarda alanına göre % 40 ilâ % 60'ın Nijerya'lı ortağın elinde olması gerekmektedir.

Ülkenin ön plânda tuttuğu yatırımların çoğu tarım sanayiine dayalı olup önemlileri şunlardır :

- Tarımsal mekanizasyon.
- Ağaç işleme sanayii.
- Gıda karışımları.
- Salça, konserve.
- Nişasta, glikoz.
- Hayvan yemi.
- Deri, kundura.
- Un fabrikaları.
- Sütçülük.
- Ekmek fabrikaları.

İşçi Yatırımları

1980 yılı için düzenlenen işçi şirketleri verilerine göre (T. Halk Bankası ve Alman yetkililerince) Üretim aşamasında 100, Yatırım aşamasında 63, Plânlama aşamasında ise 17 işçi şirketi olmak üzere 180 işçi şirketi belirlenmiştir. Bu araştırmada belirlenen işçi şirketlerinin toplam kayıtlı sermayesi 5.723.184.500 TL.'ya, toplam Yatırım tutarları ise 18.418.174.743.04 TL.'dir. Bu şirketlere yurt dışından katılan ortak işçi sayısı 104.773 ve istihdam edilen personel 20.753 kişidir.

Diğer taraftan Çalışma Bakanlığımızın yaptığı diğer bir araştırma sonucu bu envantere alınması gerekli 46 yeni işçi şirketi daha belirlenerek 1980 yılı sonu itibariyle işçi şirketlerinin üretim aşamasında 128, Yatırım aşamasında 77 ve plânlama aşamasında 21 olmak üzere toplam işçi şirketlerimiz 226'ya ulaşmıştır. Tüm şirketlerin toplam kayıtlı sermayeleri 8.286.079.500 TL.'ya yükselmiş olup, bu şirketlerde istihdam edilenler 31.193 kişiye ulaşmıştır. Bu kuruluşların ortak sayısı 264.584 kişiye ulaşmış, bunun 127.877'si yurt dışında çalışan işçilerimiz olup, toplamın % 48.3'ünü oluşturmaktadır.

**(T. HALK BANKASI VE ALMAN YETKİLİLERCE BELİRLENEN)
İŞÇİ ŞİRKETLERİ**

| | Şirket Sayısı | Kayıtlı Sermaye (TL.) | Yatırım Tutarı (TL.) | Yurtdışı Ortak İşçi Sayısı | Toplam Ortak İşçi Sayısı | İstihdam Edilen Personel |
|---------------------|---------------|------------------------|--------------------------|----------------------------|--------------------------|--------------------------|
| Üretim Aşamasında | 100 | 3.555.074.500,— | 8.288.643.220,51 | 78.775 | 162.129 | 10.942 |
| Yatırım Aşamasında | 63 | 2.000.100.000,— | 7.728.325.732,— | 25.549 | 65.854 | 8.143 |
| Planlama Aşamasında | 17 | 168.500.000,— | 2.401.205.790,53 | 449 | 6.463 | 1.668 |
| TOPLAM | 180 | 5.723.674.500,— | 18.418.174.743,04 | 104.773 | 234.446 | 20.753 |

**ÇALIŞMA BAKANLIĞININ EK ARAŞTIRMASINA GÖRE
İŞÇİ ŞİRKETLERİ**

| Sermaye içinde İşçi Hissesi: | Ortak | | Toplam | | Şirket Sayısı | Kayıtlı Sermaye (TL.) | Ödenmiş Sermaye (TL.) | İstihdam Personel Edilen |
|---------------------------------|-------------------------|-------------------------|-------------------------|---------------------------|----------------------|-----------------------------|-----------------------------|--------------------------------|
| | Yurtdışı İşçi sayısı | Ortak İşçi Sayısı | Ortak İşçi Sayısı | Ortak Sermaye (TL.) | | | | |
| % 50 den % 100 | 15.036 | 17.631 | 15 | 1.149.225.000 | 769.158.000 | 5.396 | | |
| % 30 dan % 50 | 5.766 | 15.429 | 8 | 576.000.000 | 377.849.000 | 1.605 | | |
| % 20 den % 30 | 1.321 | 5.302 | 10 | 279.180.000 | 226.523.000 | 2.097 | | |
| % 10 dan % 20 | 981 | 7.644 | 13 | 558.000.000 | 320.142.000 | 1.382 | | |
| TOPLAM : | 23.104 | 30.138 | 46 | 2.562.405.000 | 1.743.672.000 | 10.440 | | |

28 Üretim

14 Yatırım

4 Plânlama

Enerji Kaynağı Olarak «Taş Kömürü»

Dünya Enerji talebinin % 25'ini kömür tek başına karşılamaktadır. Önümüzdeki 20 yıl zarfında gerekli ek enerjinin 1/2'si ile 2/3'ü kömürden sağlanacaktır. Bu hedefe ulaşmak için Dünya kömür üretiminin 2.5 veya 3 misli artması zorunludur. Dünya Kömür Araştırmasına göre (WOCOL)* 2000 yılında, en önemli enerji kaynağı olarak sadece kömür ve nükleer enerji kalacaktır. Dünya'da 80'den fazla ülkede kömür yatakları bulunmasına karşılık, Dünya'nın bilinen taş kömürü** kaynaklarının % 90'ı dört ülkede toplanmıştır. SSCB (% 45), ABD (% 24), Çin Halk Cumhuriyeti (% 13), Avustralya (% 6). Dünya kömür kaynakları, 10.750 milyar ton kömür eşdeğeri ve bilinen rezervler ise 660 milyar ton kömür eşdeğeridir. Rezervlerin % 60'ından fazlası yine bu dört ülkede bulunmaktadır. Bu rakkam ,2500 (mtke)*** lik 1977

(*) (WOCOL, uluslararası bir proje olup, kömür kullanan ve üreten 16 büyük ülkedeki Shell Coal International şirketi dahil, 80'den fazla uzman tarafından yürütülmektedir.

(**) Isıtma değeri 7000 kilo kalori/kg. olan kömürler için kullanılmaktadır. 76 mtke/yıl günde 1 milyon varil petrole eşdeğerdir.

(***) (Mtke = Milyon Ton Kömür eşdeğeri).

DÜNYA KÖMÜR KAYNAKLARI, REZERVLERİ VE ÜRETİMİ

| | Kaynaklar (milyar ton kömür eşdeğeri) | Rezervler (milyar ton kömür eşdeğeri) | Dünya rezerve- rinin % si | 1977 Üretimi (milyon ton kömür eşdeğeri) | Müterakim üretim 1977-2000 (milyar ton kömür eşdeğeri) | Müterakim üretim rezervlerin % 'si olarak |
|--------------|--|--|------------------------------------|--|---|--|
| SSCB | 4860 | 110 | 16.6 | 510 | 18.0 | 16 |
| ABD | 2570 | 167 | 25.2 | 560 | 25.0 | 15 |
| Çin | 1438 | 99 | 14.9 | 373 | 20.0 | 20 |
| Avustralya | 600 | 33 | 5.0 | 76 | 4.2 | 13 |
| Kanada | 323 | 4 | 0.6 | 23 | 1.8 | (+) |
| Batı Almanya | 247 | 34 | 5.1 | 120 | 3.1 | 9 |
| İngiltere | 190 | 45 | 6.8 | 108 | 3.0 | 7 |
| Polonya | 140 | 60 | 9.0 | 167 | 6.7 | 11 |
| Hindistan | 81 | 12 | 1.8 | 72 | 3.9 | 31 |
| Güney Afrika | 72 | 43 | 6.5 | 73 | 3.3 | 8 |
| Diğerleri | 229 | 56 | 8.4 | 368 | 14.0 | 25 |
| | 10.750 | 663 | 100.0 | 2.450 | 103.0 | 16 |

Örnek-B (+) Kanada'nın rezervleri ölçüye alınmadı.

Kaynak : WOCOL/Shell Bilgi Servisi.

dünya kömür üretiminin 250 katıdır. 1973 yılından bu yana petrol fiyatlarındaki artışlar sonucu hızlanan kömür arama faaliyetleri sonucu, kömür rezervlerinde 185.000 (mtke)'lik bir artış olmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler, kömür aramalarına, petrol ve doğal gaz aramaları kadar önem vererek, üretimlerini arttırmaya çalışmaktadırlar. Gelişmekte olan 50 kadar ülkeden, 30'unda kömür üretilmektedir. Ancak, bu üretim (1977) Dünya kömür üretiminin % 5'ine eşittir.

Diğer yönden, 2000 yılına doğru uluslararası kömür ticaretinde yılda 560 - 980 milyon tona eş değerde (Mtce) artış beklenmektedir. Bu değer, 1979 yılında OPEC ülkelerinin ihrac ettiği tüm petrolün yarısına eş değerdedir. En önemli kömür ithalâtçısı ülkeler ise, enerji talepleri artan fakat yerel kaynakları kısıtlı ülkelerdir. Metalurjik kömür ticaretinin gelecek on yılda nisbeten ağır bir büyüme hızı göstereceği, buna karşılık termal kömür ticaretinde çok daha süratli bir artış görülerek 2000 yılına kadar, bu ticaret hacminin 1979 yılındaki 82 (Mtce)'lik düzeyden 680 (Mtce)'ye yükseleceği sanılmaktadır.

Ülkemizde mevcut kömür (taşkömürü) kaynakları, 181.156 bin tonu görünür, 5.233 bin tonu muhtemel ve 904.609 bin ton'uda mümkün olmak üzere toplam potansiyeli 1.375.996 bin ton'dur. Batı Akdeniz Bölgesinde, yeni kömür kaynakları tespit çalışmalarının sonuçlanmasıyla Taş kömürü rezervlerimizin daha da artması beklenmektedir. Batı Kara-

deniz Kömür Yataklarının, derin yeraltı bölgelerinde bulunması, teknolojik açıdan sorunlar yaratmakta ve kömür üretimini düşürmektedir.

1976 - 79 döneminde Taşkömürü (satılabilir)  retimimiz yılda ortalama 4 milyon ton civarında gerçekleşmiştir. 1980 yılı üretime ise 3.596 bin tona düşmüş, 1981 yılında ise (9 aylık üretim) 2.992 bin ton'dur.

1950 yılında elektrik üretimimizin % 68.5'i taşkömürü kaynaklı iken, bu oran 1967 yılında % 17.7, 1972'de 12.7, 1975'de % 9.1 ve 1979 yılında % 5.5 düşmüştür. Bugün üretilen taş kömürün % 90'ına yakın bölümü sanayide kullanılmaktadır.

Dünyamızın Geleceđi

«The Global 2000 Report to the President» adlı ABD'de yapılan çalışmada dünya nüfustaki olası gelişmeler, doğal kaynaklar ve çevre sorunları dile getirilmektedir.

1975 ile 2000 yılı arasında toplam dünya nüfusunun 4 milyar'dan 6.18 milyar'a çıkacağı ve bunun da toplam dünya nüfusunun 4/5'ini oluşturan gelişme halindeki ülkelerde gerçekleşeceği saptanmaktadır.

2.2 milyar'lık bu nüfus artışının yarısının ise kentlerde oluşacağına ve dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin belediye hizmetlerinde 3 katı oranında bir artışın gerektiği, bunu gerçekleştirmenin de mümkün olmayacağı ileri sürülmektedir.

Gelişme halindeki ülkelerin büyük şehirlerindeki nüfus değişimleri :

| (Tahmini, milyon olarak) | 1975 | 2000 |
|-------------------------------------|-------------|-------------|
| Mexico City | 10.9 | 31.6 |
| Kalkuta | 8.1 | 19.7 |
| Seoul | 7.3 | 18.7 |
| Boneey | 7.1 | 19.1 |
| Kahire | 6.9 | 16.4 |
| Jakarta | 5.6 | 16.9 |
| Delhi | 4.5 | 13.2 |
| Karaçi | 4.5 | 15.9 |
| Manila | 4.4 | 12.7 |
| Tahran | 4.4 | 13.8 |
| Bogota | 3.4 | 9.5 |
| Lagos | 2.1 | 9.4 |
| İstanbul | 3.9 | 13.0 |

Toplam dünya nüfusu bu süre zarfında % 50 oranında, gıda ise % 90 oranında artacak ancak bu artışın büyük kısmı gelişmiş ülkelerde gerçekleşeceğinden yoksul ülkelerde beslenme yetersiz kalacaktır. Hatta Güney Asya, Afrika ve bazı Ortadoğu ülkelerinde kişi başına gıda'nın günümüzün düzeyinin de altına düşeceği sanılmaktadır.

Ekilebilir toprakların ve meraların çoğunun kullanıldığı varsayımından hareketle mevcut topraklardan daha iyi verim alabilmenin daha çok gübre, ilaç, sulama, tohum ve hayvan türlerinin ıslahının teminiyle sağlanabileceği bir gerçektir. Oysa bunun gerçekleşebilmesi için doğrudan doğruya veya dolaylı olarak petrol ürünlerine ihtiyaç vardır. Bu da petrol fiyatlarının trendi gözönünde tutulduğunda, 2000 yılının gıda maddeleri fiyatlarının gidecek artacağı ve dolayısıyla bu maddeleri temin etmek zorunda olan yoksul ülkelerin büyük sıkıntı içine girecekleri anlamına gelmektedir.

21.'ci asırda ormanların da azalacağı ve bunun çok önemli zararlar getireceği ileri sürülmektedir. Şöyle'ki bugün dünyanın 1/5'i ormanlarla kaplı iken bu oran 2000 yılında 1/6 olacak bu da yakacak, beslenme ve hayvan ıslahı bakımından sakıncalar doğuracaktır. Hatta ormanların azalmasının toplam bitki ve hayvanları da 1/5 oranında azaltacağı ileri sürülmektedir. Bu durumda su rezervlerinde de azalma olacağı belirtilmekte ve bütün bu olumsuz etkilerin ülkeler arasında sa-

vaşlara dahi yol açabileceği iddia olunmaktadır. Özellikle su konusunda yapılan açıklamalara göre bugün mevcut en önemli 200 nehrin 148'inin iki ÷lke, 52'sinin ise 3 ilâ 10 ÷lke arasında paylaşılmakta olduğu belirtilmektedir.

Raporun sonuç kısmında ise boyutların bu ölçülere varmış olduğu sorunları çözmek için uluslararası ekonomik alanda çok etkin bir işbirliğinin gerekli olduğu açıklanmaktadır.

Bu durum 2000 yılına doğru uluslararası ekonomik ve teknik işbirliğinin önemini önemli ölçüde artırmaktadır.

Bankaların Reeskont Olanakları

Mevduat bankaları verdikleri kredilerin büyük bir kısmını kendi fonlarından, daha küçük bir kısmını ise Merkez Bankası reeskontundan yararlanarak karşılıyorlar. 1979 sonunda Mevduat Bankalarının toplam kredileri içinde Merkez Bankası reeskontunun payı % 26.6 idi, 1980 sonunda bu oran % 29.7'ye yükselmiş, 25 Aralık 1981'de % 23.6'ya inmiştir. 1982 yılının ortasında, 15 Ocak 1982'de reeskont oranı % 23.1 olmuştur.

İki ana banka grubu olan Kamu Mevduat Bankalarıyla, Özel Mevduat Bankaları Merkez Bankasının reeskont kredisinden aynı oranda yararlanmamaktadır. Son yıllarda Kamu Mevduat Bankalarının reeskont kredisi toplam kredilerinin % 31 ile % 41 arasında

dalgalanmıştır. Özel Bankaların Merkez Bankası reeskontunun toplam kredileri içindeki payı ise aynı dönemde % 15 ile % 17.5 arasında değişmiştir. Bu durum Kamu Bankalarının özel bankaların iki katı oranında reeskonttan yararlandıklarını gösteriyor.

Ancak son zamanlarda bu trend değişmiş özel bankalar reeskonttan daha fazla yararlanmaya başlamıştır.

1981 yılında Resmi Bankaların Merkez Bankasından reeskontu % 45.3 oranında artarken özel bankaların reeskontu % 70 oranında artmıştır.

Üçüncü olarak her iki banka grubunda bankaların verdiği krediler reeskont artış oranından çok daha hızlı artmıştır; bankalar yabancı kaynaklardan çok kendi kaynaklarına dayanarak kredilerini arttırmışlardır.

MEVDUAT BANKALARININ REESKONT/KREDİ ORANLARI

| | Mevduat Bankaları | | | Kamu Mevduat Bankaları | | | Özel Mevduat Bankaları | | |
|--------------|-------------------|--------|-----------|------------------------|-------|-----------|------------------------|-------|------|
| | Reeskont | Kredi | R/K oranı | Reeskont | Kredi | R/K oranı | Reeskont | Kredi | R/K |
| | | | | | | | | | |
| Aralık 1979 | 118.7 | 446.2 | 26.6 | 80.9 | 234.4 | 34.5 | 35.5 | 203.4 | 17.5 |
| Aralık 1980 | 234.5 | 789.5 | 29.7 | 174.0 | 424.5 | 41.0 | 54.6 | 347.7 | 15.7 |
| Aralık 1981 | 302.4 | 1280.2 | 23.6 | 216.8 | 700.0 | 31.0 | 83.7 | 557.7 | 15.0 |
| 15 Ocak 1982 | 320.1 | 1385.5 | 23.1 | 255.4 | 713.5 | 35.8 | 62.6 | 649.3 | 9.6 |

MEVDUAT BANKALARININ REESKONT VE KREDİ DURUMU

| | 16.1.1981 | | 15.1.1982 | | % Değişme | |
|-------------------------|-----------|---------|-----------|-------|-----------|---------|
| | Reeskont | Kredi | Reeskont | Kredi | % | Değişme |
| | | | | | | |
| Mevduat Bankaları | 228.9 | 320.1 | 39.8 | | | |
| | 665.3 | 1.385.5 | 108.3 | | | |
| Resmi Mevduat Bankaları | 173.7 | 255.4 | 47.0 | | | |
| | 352.7 | 713.5 | 102.3 | | | |
| Özel Mevduat Bankaları | 50.0 | 62.2 | 24.4 | | | |
| | 298.0 | 649.9 | 117.8 | | | |

OECD Ülkelerinde ve Türkiye'de Tüketici Fiyatları

Belli başlı OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, son dört senedir tüketici fiyatlarındaki artışların en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. 1978 yılında yıllık ortalama artışlar Almanya'da %2.7, Japonya'da % 3.8 ve ABD'de % 7.7 iken, Türkiye'de bu oran % 61.9 olmuştur. 1979 ve 1980 yıllarında tüketici fiyatları Almanya, Japonya ve Kanada'da % 4 ile 10 arasında artarken, Türkiye'de artış 1979'da %63.5, 1980'de ise % 94.3 olmuştur.

Türkiye'de 1981 yılında tüketici fiyatlarındaki artış hızı önemli ölçüde yavaşlayarak % 37.6'ya inmiştir. Ancak bu oran hala diğer 7 ülke ile karşılaştırıldığında çok yüksek seviyededir. 1981'de Türkiye'den sonra en yüksek artışlar % 19.5 ile İtalya'da ve %12.5 ile Kanada'da gerçekleşmiştir.